

XIV. Hafta:

c) Ockham'lı William (1300-1349): Skolastik felsefenin son döneminin en önemli düşünürüdür. Londra'nın güneyinde Ockham'da 1300'de doğmuş, Oxford Üniversitesinde okumuş, sonra burada eğitimde bulunmuştur. O da bir Fransiskendir. Başlıca eserleri: '*Philosophia Naturalis*' (Doğa Felsefesi), Aristoteles'in '*Fizik*' adlı eserinin ilk dört kitabında ele alınan konuları incelediği '*Summulae in Libros Physicorum*', Porphyrios'un '*İsagoci*'si üzerine şerhlerden meydana gelen '*Expositio Super Librum Porphyrii*' ('*Porohyrios'un Kitabı Üzerine Açıklama*'), Aristoteles'in '*Kategoriler*'i '*Sofistik Delillerin Çürütülmesi*' ve '*De Interpretatione*'si üzerine yorumlardan oluşan '*Auera Super Artem Veterem*' ('*Eski Sanatın Altın Serimi*') ve nihayet terimleri, önermeleri ve akıl yürütmeleri konu alıp kendi mantık ve bilgi görüşünü serimlediği '*Summa Totius Logicae*'dir. Bunlara ek olarak, devlet ve kilise bağlamında, devletin görevlerini ve kilisenin dini misyonunu tartıştığı '*Dialogues Inter Magistrum et Disciplum*' adlı bir eseri vardır.

Görüşleri, birçok konuda, Duns Scotus'un görüş ya da öğretilerinin mantıksal bir sonucu olarak gelişen Ockham'lı William da onun gibi bir volantaristtir. Ona göre, bütün ahlak kurallarının temeli, Tanrı'nın özgür iradesidir. Bu özgür irade bu kuralları istediği gibi değiştirebilir de. Ockham'lı, Scotus'u, inanç-akıl ilişkisi bağlamında da izlerken, onun başlatmış olduğu doğal teolojinin kapsamını daraltma sürecini daha da ileri bir noktaya taşımıştır. Ona göre, akla dayalı doğal teoloji imkansız olsa bile, bu, pozitif veya vahye dayalı teolojinin imkansız olduğu anlamına gelmez. Başka deyişle, imanın dogmalarının çelişik olduğu gösterildiği veya çelişikliklerinin doğruluğu kanıtlandığı zaman yapılması gereken şey, imandan uzaklaşmak değil, akıl dışı olduğunu düşünsek dahi, imana sıkı sıkıya sarılmaktır. Çünkü teoloji alanında temel ve en yüksek olan imandır. Burada akla yer yoktur. İman alanıyla akıl alanını özerk ve bağımsız alanlar olarak birbirinden tümüyle ayıran, teoloji alanına aklın, akıl alanına da imanın müdahale etmesine kesinlikle karşı çıkan Ockham'lı William, daha sonra, bilimsel bilginin temellerini incelemeye geçmiştir. Bilgideki emprist bakış açısının doğal bir sonucu olarak Ockham'lı, fizik ve kozmoloji gibi doğa bilimlerini, zorunluluktan yoksun, pozitif bilimler konumuna indirgemıştır. O, fizik, psikoloji, kozmoloji gibi maddi varlıkları konu alan bilimlere 'gerçek bilimler' adını verirken, mantığa 'rasyonel bilim' adını vermiştir. Çünkü mantık, gerçek, zihinden bağımsız olarak var olan nesnelere değil, zihninin kendileri aracılığıyla gerçek nesnelere bildiği göstergeleri konu alır. Mantığın amacı, gerçek bilimlerin (fizik, psikoloji,

kozmojji) terimleri ya da göstergeleri nasıl anlamlı bir biçimde kullandıklarını gözler önüne sermektir. Mantığın konusu, gerçek şeylerden değil, göstergelerden ibarettir. Ona göre, doğal, empirik bilgi sadece ve sadece bireylerin bilgisidir. Bununla birlikte, bilim, genele yöneldiğinden, o, birçok birey için geçerli olan genel önermeler kurar. ‘İnsan bir hayvandır’ veya ‘İnsan ölümlüdür’ türünden, genel, bilimsel önermeler, şu halde, bilimsel terimler yerine tümel terimlerden meydana gelen önermeler olmak durumundadırlar. Ona göre, ‘İnsan ölümlüdür’ demenin ‘Sokrates ölümlüdür’, ‘Platon ölümlüdür’ ve ‘Aristoteles ölümlüdür’ vb. demenin sadece kısaltılmış ve tasarruflu bir yolundan başka bir şey olmadığı asla akıldan çıkarılmamalıdır. Buna göre, bir tümel, sadece bir terim, tasarruf sağlayan bir uzlaşım aracı, bilimsel olarak akıl yürütmede kullanılan bir alettir; başka da hiçbir şey değildir. O, zihinden bağımsız olarak var olan bir şey olmadığı gibi, mantık alanı hariç, düşüncenin de nesnesi değildir. O, sadece ağızdan çıkan bir sestir.

Anlaşıldığı üzere, o bir nominalisttir. Ona göre, tümeler problemi, metafiziksel olmaktan ziyade, mantıksal ve epistemolojik bir problemdir. Nominalist ve individüalist bir kişi olarak Ockham’lı, sadece Skolastiğin son dönemdeki karakterinin oluşmasında değil, aynı zamanda Rönesansın hazırlanmasında da etkili olmuştur. O, her şeyden önce, yeni bir entelektüel tipin belirdiği On dördüncü yüzyılın filozofudur. Bu dönemde, öğretim alanında özellikle Üniversiteler iyice ağırlıklarını duyurmaya başlamışlar; Tanrıbilimsel sorunlara mantıksal yaklaşımlarla yepyeni boyutlar kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu durum ise, felsefe ile teolojinin gitgide ayrılmasına yol açmıştır.

Skolastik Felsefe’nin yapmak istediği şey ile yapabildiğinin hesabını çıkarmak istersek şunu söyleyebiliriz: Skolastik Felsefe, her şeyden önce, inanç ile bilgiyi uzlaştırmak amacıyla işe başlamış, ama, bunu gerçekleştirememiştir. Yüzyıllarca süren uğraşmalarının sonucu, bu alanların birleşmesi şöyle dursun, büsbütün ayrılmışlardır. İşte, Ortaçağ’ı kapatıp, Yeniçağ’ı başlatan Rönesans’a bu ayrılışla girilmiştir. Bundan sonra, gittikçe bağımsızlaşarak kendini bulan, aklın ışığıyla aydınlanmış yeni bir Avrupa kültürü oluşacaktır.